

BIA-P. 1.3.1/3-5

สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์

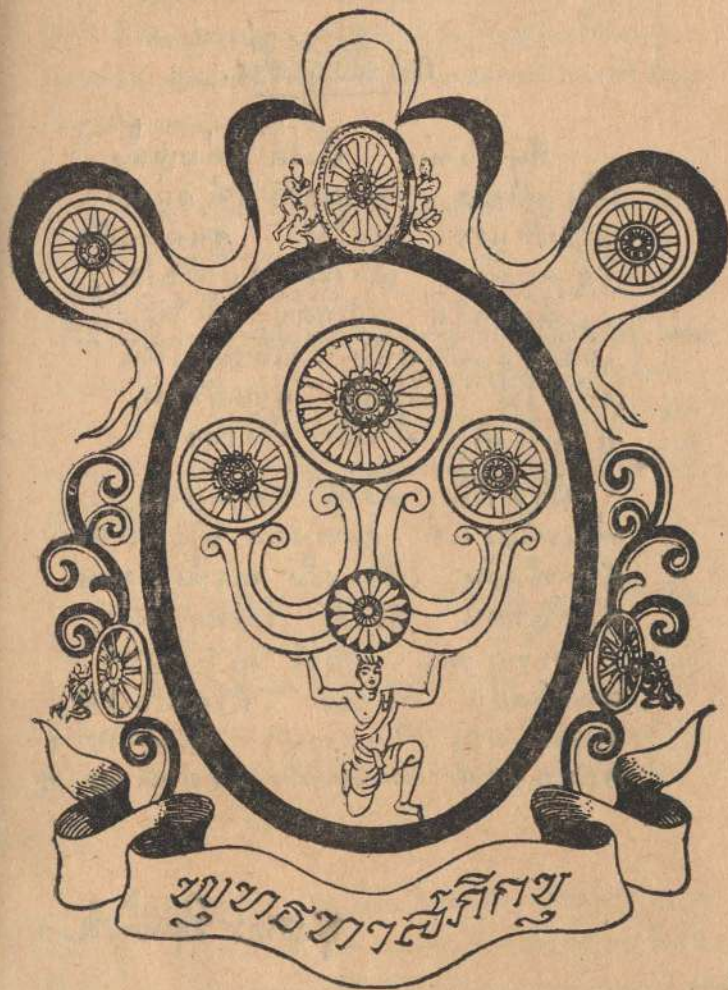
โดย

ชุดหมอนล้อ อันดับ ๕

สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์

โดย

ชุดหมอนล้อ อันดับ ๕

การตั้งผู้ขึ้น.

อันผู้ทำน พึ่งได้ แต่บางสิ่ง
เช่น ผู้พึ่ง ผู้ขึ้นเกล้า เจ้าอยู่หัว
หรือ ผู้แสรบ คนใช้ คนกวาด
ใช้ คนขึ้น ผู้ขึ้น โขมไฉน
ตั้งคนทำน ผู้ขึ้นเกล้า ผู้ขึ้น
ไม่ขึ้นเกล้า ผู้ขึ้นผู้ พึ่งเขา ไฉน ?
ทำน โขม ผู้ขึ้น ผู้ขึ้น
แล้วจะได้ ผู้ขึ้น ผู้ขึ้น

ผู้ขึ้น ผู้ขึ้น แต่บางนอก,
ทำนผู้ขึ้น แต่ ก้าวนอก ผู้ขึ้น
ตั้งคนทำน ผู้ขึ้น ผู้ขึ้น, คน-
ผู้, ผู้ขึ้น ผู้ขึ้น ไม่ขึ้น

คนทำน ผู้ขึ้น คนทำน
คนทำน ผู้ขึ้น ผู้ขึ้น ผู้ขึ้น
คนทำน ผู้ขึ้น ผู้ขึ้น ผู้ขึ้น :
คนทำน ผู้ขึ้น ผู้ขึ้น ผู้ขึ้น

พุทธมรรค

คำปรารภ

ทูลขอตั้งพระนามพระโอรสของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าชาย
เพชร ก็โดยมีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระนามพระโอรส
ประสูติ ต่อมาแต่เมื่อโลกเรา คงมีเวลาพระโอรสของพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ พระนามว่า...

พระนาม = เป็นพระโอรส ของพระเจ้า, แต่พระเจ้า
ก็มีพระโอรสด้วยสิ้นพระโอรส สำหรับพระโอรส พระโอรส
พระโอรสที่นั่น เป็นพระโอรส แล้ว และเป็นที่มาของ
เสีย พระโอรสที่พระโอรสของพระเจ้า = พระโอรส
ที่จะไปรับกับไม่ได้เลย. พระโอรสที่พระโอรส
พระนาม เป็นพระโอรส ของแต่ละคน และพระ
โอรสของแต่กันและกัน พระโอรสที่รับ
เป็นพระโอรส.

เป็นพระโอรส ของพระโอรสที่ถูกตั้งชื่อคือ พระโอรส
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระโอรส และพระโอรส
พระโอรส เป็นพระโอรส แต่พระโอรส เป็นพระโอรส
แล้ว และตลอดเวลา. พระโอรส เป็นพระโอรส
พระโอรส พระโอรสที่ เป็นพระโอรส พระโอรส
พระโอรส เป็นพระโอรส และพระโอรส.

พระโอรส พระโอรส = พระโอรส เป็นพระโอรส พระโอรส-
พระโอรส เป็นพระโอรส พระโอรส เป็นพระโอรส พระโอรส
พระโอรส; พระโอรส เป็นพระโอรส พระโอรส เป็นพระโอรส

สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตสำหรับมนุษย์*

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายวันเสาร์ แห่งภาควิสาชบวชา เป็นครั้งที่ ๑๒ ในวันนี้ อาตมาก็ยังคงกล่าว เรื่องอะไรเป็นอะไร? ต่อไปตามเดิม. ส่วนในวันนี้จะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า “สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตสำหรับมนุษย์นั้นคืออะไร?”.

อาตมาเชื่อว่า สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตนั้น คงเป็นที่สนใจของท่านทั้งหลายอยู่; แม้ที่สุดแต่ยังเป็นนักเรียนนักศึกษา คนสนใจในเรื่องสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต โดยรู้สึกตัว โดยความต้องการที่จะทราบจริงๆก็มี และสนใจชนิดที่ไม่ได้ตั้งอกตั้งใจอะไรก็มี คือเขาคิดเอาเอง.

เมื่อจะดโดยสรุปแล้ว เราจะเห็นได้ว่า สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตสำหรับมนุษย์นั้น อาจจะกล่าวเป็น ๒ พวก คือตามที่เรารู้สึกเอาเอง ว่าเป็นอย่างไร, และอีกอย่างหนึ่งก็คือ ตามระบบของศาสนาต่างๆ ได้บัญญัติไว้ ตลอดจนถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่ถ่ายทอดออกจากศาสนานั่น.

* บรรยายเมื่อวันที่ ๑๗ มี.ย. ๒๕๒๑

ขอให้ตั้งใจทำความเข้าใจในเรื่องนี้ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดสำหรับความเป็นมนุษย์; เพราะถ้ามนุษย์ไม่ได้รับสิ่งที่ดีที่มนุษย์ควรจะได้รับ นั่นก็คือความไม่เป็นมนุษย์นั่นเอง. ในทางศาสนาเขาเรียกว่า “เสียททเกิดมาเป็นมนุษย์ และ ได้พบพระพุทธศาสนา” ทั้งที่มีศาสนาบอกให้ แล้วยังไม่รู้จัก, และเขาก็จะถือเสียว่าเป็นสิ่งทรูเอาเองได้. ขอนกมอยุ่จริง ขอให้ทุกคน สังเกตดูจิตใจของตัวเอง ซึ่งได้ยึดเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นสิ่งที่ค่าที่สุด เป็นยอดสุดของสิ่งที่ปรารถนา เรียกว่า “ยอดชีวิต” หรืออะไรก็ได้แล้วแต่จะเรียก.

ข้อนี้เป็นธรรมดาที่ว่า ทุกคนจะมีความรู้สึกคิดนึก จนมีความรู้สึกคิดนึกเป็นของตนโดยเฉพาะ เป็นทิฏฐิ ความคิด ความเห็น ความเชื่อ ความยึดมั่นถือมั่น ของบุคคลนั้นไปเลย. ทุกคนจึง มีความคิดเป็นของตัวเองว่า อะไรดีที่สุด; แม้จะไม่ได้พูดออกมาให้คนอื่นได้ยิน ก็เก็บไว้ในใจ ก็ยึดมั่นถือมั่น จนถึงกับมีเรื่องมีราวได้ เพราะความยึดมั่นถือมั่นนั้น เป็นไปในทางเสีย มากกว่าที่จะเป็นไปในทางดี.

ขอให้ฟังดูให้ดี ๆ ว่า สิ่งที่ดีที่สุด จะมีอยู่เป็น ๒ ชนิด อย่างนี้ คือ ตามที่เขารู้สึกเอาเอง และ ตามระบบของศาสนาบัญญัติไว้. นีลองเอาไปเปรียบเทียบกันดู ว่ามันเข้ากันได้ หรืออย่างไร? เราควรจะปรับปรุงความรู้ ความคิดนึก ความรู้สึกอันนี้ อย่างไรหรือไม่?

เราได้ทราบข่าวจากการโฆษณาสื่อมวลชนอะไรต่างๆ
ว่า คนกำลังมีความคิดนึกของตนอย่างไร; เมื่อไม่ได้ใส่ใจ
ก็มีการฆ่าฟัน ทำลายล้างชีวิตซึ่งกันและกัน.

อย่างว่า เด็กหญิงคนหนึ่ง เมื่อไม่ได้ตามความต้องการ
ของตน ก็ทั้งพ่อ ทั้งแม่ ทั้งบ้านเรือน ไปตามยถากรรม;
เพราะเขาเชื่อว่า ที่เขาว่าเขาดีที่สุดในนั้นเป็นอย่างนั้น. หรือ
ว่าผู้ชายฆ่าบุตร ภรรยา ลูกตาต่างๆของตน แล้วก็ฆ่าตัวเอง
ตาม; เขาก็ต้องมีอะไรตามความคิดนึกรู้สึกของเขาว่ามันดี
ที่สุด. เมื่อไม่ได้แล้วก็ตายเสียดีกว่า มันจึงมีการฆ่าตัวเอง
ตาย, ฆ่าผู้อื่นตาย, กระทั่งฆ่าบิดามารดาของตัวเองตายก็มี.
นั่นแหละ ปัญหาที่มันเกิดขึ้นจากการที่เราไม่รู้สักว่าอะไรดีที่สุด
สำหรับมนุษย์.

ยุวชนทั้งหลายจะมักเขม่นในการศึกษาเล่าเรียน ก็ด้วยความ
ความรู้สึกว่า จะได้รับสิ่งที่ดีที่สุดที่ตัวควรจะได้; ทั้งที่มันยังมี
ผิดมั่วสลับอยู่ไม่รู้ว่าจะอะไร. หรือว่าตามๆเขาไปว่าเรียนให้มัน
มากเข้าไว้; ได้ปริญญาหลายๆ แล้วก็จะมีเงินมากๆ สำหรับ
หาสิ่งที่ตนพอใจ. สิ่งที่ตนพอใจแม้ในความหวัง ในความฝัน
นั้นก็ก็เป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับคนนั้นๆ. ก็นับว่าเป็นสิ่งที่ควร
พิจารณาว่า มันไปถึงจุดสูงสุดของสิ่งที่เรียกว่า ดีที่สุด หรือ
หาไม่?

ในตอนแรกก็จะพูดกันถึง สิ่งที่ดีสุดตามความรู้สึก
ของบุคคล นั้นเองก่อน แล้วจึงค่อยพูดถึงเรื่อง สิ่งที่ดีสุด
ตามระบบของศาสนาตามมาทีหลัง เพื่อจะได้เปรียบเทียบกันดู.

พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ว่า ผัสสะเป็นต้นเหตุแห่งกิฏฐิ
คือได้ตรัสว่า “ผัสสะเป็นต้นเหตุแห่งสิ่งทั้งปวง” โดยเฉพาะใน
ที่นี้เราจะเล็งถึงกิฏฐิ ว่าผัสสะเป็นต้นเหตุแห่งกิฏฐิ. การ
ที่เรามีความคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมา นั้นเนื่องจาก
ผัสสะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจของเรา ไปสัมผัสอะไรเข้า
เกิดความรู้สึกอย่างไร เราก็ประกอบเป็นกิฏฐิความเห็นขึ้นมา
จากการสัมผัสนั้น.

อย่างลูกเด็ก ๆ เพิ่งเกิดมา พอได้รับของอร่อย รู้สึก
รสของความอร่อย สัมผัสความอร่อย ก็เกิดกิฏฐิความเห็น
ขึ้นเป็นหลกว่านดีที่สุด, นี้เราชอบ, นี้เราต้องการ, หรือ
ใคร ๆ ควรจะต้องการ. หรือถ้าในทางตรงกันข้าม พบกันเข้า
สัมผัสกันเข้ากับสิ่งที่ไม่อร่อย ก็จัดเป็นสิ่งที่ไม่ต้องการ; เมื่อ
เขารู้เพียงเท่านั้น คำว่า “ดี” ของเขาก็คือที่อร่อย ไม่ดีหรือ
ชั่วก็คือไม่อร่อย. ดีที่สุดก็คืออร่อยที่สุด; ชั่วที่สุดก็คือ
เจ็บปวด หรือแสบเผ็ดที่สุด. นี้เรียกว่า กิฏฐิ เกิดขึ้นจากการ
ผัสสะ เป็นกิฏฐิตามธรรมดาสามัญที่สุดและเบืองตนที่สุด.

กิฏฐิสูงขึ้นไปอีก มันก็ล้วนแต่จะต้องผัสสะ คือมี
ผัสสะเข้ากับสิ่งนั้นก่อนเสมอ เช่น จิตไปสัมผัสเข้ากับบางสิ่ง

ที่ตนรู้สึกว่ามันสม่ำเสมอ แน่นนอน ก็เข้าใจว่ามันเที่ยง. ที่มัน
ไม่นอน ก็เข้าใจว่าไม่เที่ยง. แต่แล้วมันยังผิดได้ สำหรับการ
ที่จะยึดถือเอาว่าเที่ยง หรือไม่เที่ยงในระยะสั้น. เช่น หลงว่า
ร่างกายเที่ยง ชีวิตเที่ยง ก็เพราะจิตมันสัมผัส หรือรู้สึกต่อ
สิ่งที่เรียกว่าร่างกายอยู่ตลอดเวลา; เขาจึงมีความเห็น ที่
เรียกว่าทิวฐิติ, หรือจะเรียกว่าความรู้ความเชื่อ ต่อมาอีกก็ได้
ว่ามันเป็นอย่างนั้นๆ.

ฉะนั้นเด็ก ๆ ก็สามารถที่จะสร้างทิวฐิติต่าง ๆ นานาหลาย
รูปแบบขึ้นมาจากสิ่งที่เรียกว่า "สัมผัส"; แล้วแต่เขาไปสัมผัส
เข้ากับอะไร, แล้วรู้สึกอย่างไร, ความรู้สึกนั้นก็สร้างทิวฐิติ.

เมื่อเป็นอย่างนี้ เราก็เห็นได้ว่า ทิวฐิตินั้นมันเกิดขึ้นได้
แก่ทุกคน และหลายรูปแบบต่าง ๆ กัน; เราจึงมีความคิดเห็น
ไม่เหมือนกัน. เราจึงได้ทู่มเถียงกันเกี่ยวกับทิวฐิติ ถึงกับทะเลาะ
วิวาทกันก็มี, เป็นพี่เป็นน้องมันก็ยิ่งทะเลาะกัน เป็นเพื่อนเป็น
ฝูงก็ยิ่งทะเลาะกัน, บางทีทะเลาะกับบิดามารดา, เพราะทิวฐิติ
ความคิดเห็นไม่ตรงกันอย่างนี้.

นี่ขอให้รับฟังไว้สักครั้งหนึ่งก่อนว่า "อย่าไปเชื่อ
ทิวฐิตินั้นมันนัก" จะต้องให้โอกาสในการที่จะทดสอบ หรือ
ในการที่จะเอาหลักธรรมะในทางศาสนา มาเป็นเครื่องวัด วัด
แล้วปรับปรุงกันเสียก่อน. ถ้ามีฉะนั้นแล้ว ก็จะเป็นเหมือน

กับกำลังเป็นอยู่ในเวลานี้ คือคนเป็นอันมากในเวลานี้ เมื่อ
ได้สัมผัสกับกับรสอันสูงสุดของวัตถุนิยมทางเนือทางหนึ่งมาก
จน; ทัศนคติความกีดกันก็เปลี่ยนไปในทางที่เป็นกิลเลสமாகจน
และรุนแรงจน; ตกเป็นทาสของความร่อยทางเนือหนึ่งตาม
ทัศนคติแล้ว มันก็ทุกคนไม่รู้เรื่อง ประสงค์อะไรกันไม่ได้
กิมแต่ขอขัดแย้ง มีความขัดแย้งมากจน. โลกนั้นก็เต็มไปด้วย
ด้วยเสนียดจัญไร คือสังขัตติยทั้งหลายนั้น ย่อมเป็นเสนียด
จัญไรอยู่ในตัวมันเอง จะทำลายใครเมื่อใดก็ได้.

เราอย่าชอบในการที่จะสร้างความขัดแย้งกันขึ้นมา,
เราจะชอบการปรับปรุงความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยให้
ทัศนคติของเราเปลี่ยนแปลงได้ ไปตามเหตุผลของความถูกต้อง.
อย่าขัดมัน อย่างที่เรียกว่า “กระต่ายขูดมะพร้าว” แล้วก็ขูดมันอย่าง
ที่เป็นครั้งแรก แล้วก็ขูดมัน.

นี่เป็นเรื่องสำคัญ สำหรับมนุษย์ที่เกิดขึ้นมาในโลกนี้
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็ในยุคแรกๆ คือที่ยังเป็นเด็กยังเป็นเยาวชน
ท่านจึงมีหลักธรรมะ หรือศีลธรรม; ให้เด็กๆ เชื่อบิดามารดา
ครูบาอาจารย์ หรือพระศาสนาไปก่อน; มันปลอดภัยกว่า ถึง
กับพระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่า “บุตรที่ประเสริฐที่สุดคนคือ
บุตรที่เชื่อฟัง”; ไม่ได้ตรัสไปถึงบุตรที่สวयงาม เฉลียวฉลาด
อะไรทำนองนั้น. แต่ทรงย้ำข้อที่ว่า เชื่อฟังประเสริฐที่สุด
สำหรับการเป็นบุตร เพราะยังเล็กอยู่นั่นเอง.

ที่นี้ ก็ลองพิจารณาถึงข้อที่ว่า ผัสสะมันสร้างกิฏฐิ และได้เป็นมากขึ้นๆอย่างไร? ถ้าเขาถามว่า อะไรดีที่สุดสำหรับเรา? ให้เราเลือก เราก็จะเลือกเอาสิ่งที่มีมันได้อย่างออกอย่างใจไปเสียหมดนั่นแหละว่าดีที่สุด, จริงไหม? ขอให้ลองคิดว่า มันได้อย่างใจไปเสียหมดทุกสิ่งทุกอย่างนั่นแหละมันดีที่สุด เราก็จะคิดอย่างนี้, หรือง่ายที่จะคิดอย่างนี้ โดยที่ไม่รู้ว่าความจริงนั้นมันจะเป็นอย่างไร.

เมื่อคนเขาเห็นว่าเงินจะเป็นเหตุให้ได้อะไรไปเสียทั้งหมดตามที่เราต้องการ ก็เลยหลงไหลในการได้เงิน, ได้เงินมากๆ. ถ้าพูดให้ตรงๆก็จะพูดว่า นักเรียน นักศึกษาทั้งหลาย ที่นั่งอยู่ที่นี้ ตั้งใจจะเรียนให้สำเร็จเพื่อหวังอะไร? เห็นๆกันอยู่เป็นชนบทรรมนิยมประเพณีทั่วไปว่า เพื่อให้มันได้เงิน; แล้วเงินนั้นจะเอาไปใช้อะไรตามที่ตัวต้องการ; เลยสรุปความว่า ต้องการอะไรได้อย่างนั้น นั่นคือสงทตที่สุด. นั่นเป็นเรื่องความรู้สึทอาจจะเกิดขึ้นได้เอง ตามวิสัยของชาวโลก.

ที่นี้ เมื่อมองดูถึง ทางฝ่ายศาสนา เขาก็ยังค้านว่า มันไม่ได้, มันเป็นไปไม่ได้; เพราะว่ามันก็จะต้องการกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด อย่างไม่รู้จักก็มีจักพอ : ต้องการอะไรก็ได้, ต้องการอะไรก็ได้, ต้องการอะไรก็ได้, มันต้องการจนเป็นบ้าเป็นหลังไปเลย; มันก็ไม่ถึงที่สุด ที่จะทำให้หยุดความต้องการเสียได้. ทางศาสนาเขาจึงถือไปทำนองที่ว่า สิ่งที่ทำให้เราหยุด

ต้องการอะไรๆ เสียได้นั้นแหละ ดิที่สุด. นี่แหละมันเกิดขัดกันขึ้นมาอย่างนี้ เราจะเลือกเอาอย่างไร?

เอาซี, ถ้าเราอยากจะถือว่า ได้ตามที่ต้องการทุกอย่าง ดิที่สุด ก็ลองดู ทำอะไร? ทำอย่างไร? จึงจะได้ทุกอย่างที่เราต้องการ. บางคนคิดว่าหาเงิน หาให้มาก แล้วมันก็ได้ตามที่เราต้องการ; แต่แล้วมันก็ไม่ปรากฏว่าเป็นจริงอย่างนั้น; เพราะเขาต้องการมากกว่าที่เงินจะมี หรือเงินจะหามาได้เสมอ. คิดดูก็จะมองเห็นว่า คนมันต้องการอะไรมากกว่าเงินที่มีอยู่ หรือมากกว่าเงิน, กว่าเงินที่จะหามาได้. หรือว่าจะได้เงินมาสักเท่าไร เราก็คงจะใช้ให้มันหมดได้ แล้วสิ่งที่ต้องการก็ยังเหลืออยู่สำหรับจะต้องการอีกต่อไป.

นี่แหละ โดยธรรมชาติแล้ว ต้องการอะไรได้อย่างนั้นไปทั้งหมด มันก็ไม่ทำให้เราหยุด หรือเป็นสุขได้ มัวแต่บ้าต้องการแล้วได้, ต้องการแล้วได้, ต้องการแล้วได้, อย่างเป็นบ้าเป็นหลังไปเลย; และความต้องการนั้นจะเป็นไปแรงกล้าขึ้นทุกที จนผิดธรรมชาติ หรือจนอะไรก็ตาม ซึ่งมันเป็นผลร้าย.

เราสมัยนี้ มีสิ่งมาให้สัมผัสแต่เรื่องความสุข สนุกสนานเอร็ดอรรยทางเนื้อหนัง; เราก็หวังจะหาเงินมาซื้อหาสิ่งเหล่านี้ และมีสิ่งเหล่านี้ อย่างไม่รู้จักจบจักสิ้น. เพราะว่สมัยนี้ เขาอาจจะผลิตสิ่งที่ยั่ววนความสุขเอร็ดอรรยนี้ อย่าง

ไม่รู้สิ้นสุดเหมือนกัน. คนผลิตขึ้นขายจะแพ้ หรือว่าคนที่หาเงินซื้อจะแพ้? นี่ก็ไปลองคิดดู.

มีเงินถือว่าเป็นสารพัดนึก จะทำอะไรก็ได้ มันเป็นเพียงทิวาธิของคนที่สัมผัสแต่เรื่องต่ำๆ. เขาไม่รู้ว่าเงินมันช่วยแก้ปัญหาเรื่องกิเลส หรือเรื่องความเกิด แก่ เจ็บ ตายไม่ได้ ก็ยังหลงบูชาเงินอยู่นั่นเอง. ถ้าผิดไปจากนี้ ก็ไม่อยากจะเอาใจใส่ คืออยากจะให้มันผิดอยู่อย่างนี้ เพราะว่ามันเป็นที่ชอบใจของเรา จึงเกิดลัทธิที่บูชาเงิน กันขึ้นมา ท่วมไปทั่วโลก.

จะหาว่าเป็นเรื่องแก๊งพูด แก๊งดำ ก็ตามใจ; แต่ขอให้ลองคิดกันดูสักหน่อยว่า โลกที่กำลังเป็นโลกที่บูชาเงิน เป็นพระเจ้ากันหรือไม่? ดูการกระทำของทุกๆ คนเท่าที่เราจะดูได้ก็แล้วกัน เขาได้เงินมาแล้ว เขาทำอะไรกันบ้าง? ก็เอามาเพื่อจะแสวงหาส่วนเกินสำหรับตนทั้งนั้น; ไม่ได้ต้องการอยู่เพียงแต่ส่วนที่จำเป็น ที่เรียกว่า "ปัจจัยสี่" คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย หรือยารักษาโรค เท่าที่จำเป็น ซึ่งก็ไม่ต้องหามากมาย.

เดี๋ยวนี้หามาสำหรับ ส่วนเกินยิ่งกว่าเกิน ก็หากันอย่างไม่รู้จักจบจักสิ้น; แล้วก็ยังแก้ตัวว่า "แสวงหาปัจจัยสี่" อยู่นั่นเอง. ถ้าแสวงหาในลักษณะที่มันเป็นส่วนเกินแล้ว มันไม่ใช่ปัจจัยสี่เสียแล้ว.

ถ้าจะเรียกว่า บัณฑิต มันจำกัดความอยู่ที่ว่า เท่าที่มัน
จำเป็นแก่ชีวิต ที่จะสะดวกสบายได้อย่างไร.

เดี๋ยวนี้เขาหามาทำให้จิตใจมันเสียนิสัย ให้กิเลสมัน
เฟื่องฟู มีความต้องการไม่รู้จักจบจักสิ้น ก็เกิดเป็นภัยขึ้นมาใน
จิตใจด้วยทิวฏฐิอันนั้น เพราะไปสัมผัสในรสของสิ่งนั้น ๆ อย่าง
ผิดพลาด ไม่ตรงตามความเป็นจริง.

ครั้งโบราณเขามีคำพูด ๆ ว่า “สมบัติจักรพรรดิ” คือ
พระจักรพรรดิทำอะไรได้อย่างใจไปเสียทุกอย่าง มีช้างแก้ว
ม้าแก้ว ฉัตรแก้ว นางแก้ว ขุนพลแก้ว, อะไรแก้วไปเสีย
ทุกอย่าง. คำว่า “แก้ว” ในที่นี้หมายความว่า มันได้อย่างอก
อย่างใจไปเสียทุกอย่าง; ในที่สุดพระจักรพรรดินั้น ก็ไม่มี
อะไรที่จะดีไปกว่าคนธรรมดา คือว่าต้องเจ็บ ต้องไข้ เรียก
อย่างเดี๋ยวนี้ก็เรียกว่า ต้องปวดหัว ปวดศีรษะ ด้วยปัญหาอย่าง
อื่นที่มันยังเหลืออยู่.

ความรับผิดชอบ หรือการจัดการให้สิ่งต่าง ๆ เป็นไป
อย่างครบถ้วนนั้น มันก็ยิ่งมากไปตามที่ว่ามันจะได้ไปเสียทุกอย่าง,
ไม่สามารถจะครอบงำความโลภ ความโกรธ ความหลง ใน
จิตใจได้. ปัญหาต่างๆ ที่เกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงของ
ธรรมชาติ; เช่นความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้นนี้ มันก็
แก้ไม่ได้.

ฉะนั้น ผู้ที่ฉลาดจึงไม่ได้ต้องการเพียงสมบัติของจักรพรรดิ; อย่างที่เราอ่านพบในเรื่องราวพุทธประวัติว่า พระพุทธองค์ทรงยอมสละสมบัติจักรพรรดิเพื่อไปเป็นกษัตริย์ คือไปเป็นนักรบ, แสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตยิ่งไปกว่าสมบัติจักรพรรดิอย่างนั้น.

ในสมัยโบราณอีกเหมือนกัน ก็มีคนที่เคยมีความคิด ยึดมั่นถือมั่นว่า ความสมบูรณ์ด้วยกามารมณ์ เป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตมนุษย์ ตามความหมายของคำพูดสูงสุดแห่งยุคคนนั้น คือคำว่า "นิพพาน". เขาถือว่าการได้สมบูรณ์ในเรื่องกามารมณ์เป็นนิพพาน; มีคนเห็นด้วย และนิยมลัทธิกันมากมายเหมือนกัน ก่อนครั้งพุทธกาล. แม้ครั้งสมัยพุทธกาล ถ้าเป็นอย่างธรรมดาสามัญก็เรียกว่า "อย่างมนุษย์". ถ้าเป็นอย่างพิเศษสูงสุดก็เรียกว่า "สวรรค์"; ล้วนแต่มีกามารมณ์สูงสุดเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตของมนุษย์ อย่างนั้นมันก็เคยมี.

ทีนี้ต่อมา คนฉลาดพวกอื่นเขาเห็นว่ามันเป็นเรื่องบ้า คือไม่รู้จักจบจักสิ้น ในเรื่องความหลงใหลในกามารมณ์นั้น ไม่รู้จักจบจักสิ้น มันไม่หยุด มันไม่รู้จักหยุด และมันเป็นเรื่องกระวนกระวายตลอดเวลา

ข้อนี้ อยากจะขอให้นักเรียน นักศึกษาทุกคนเข้าใจ คำพูดคำนี้ ตามหลักของพุทธศาสนาที่ว่า แม้ยังไม่ได้ถึงกระวนกระวาย; ครั้นใดมาแล้วก็ถึงกระวนกระวายหนักหนา

สิ่งใดเป็นที่รัก ที่พอใจ ที่ปรารถนา เมื่อยังไม่ได้มันนั้นก็หิวจะได้ใคร่จะได้ มันก็กระวนกระวายอยู่ตลอดเวลา. ครั้นได้มันนั้นก็กระวนกระวาย ด้วยความรัก ความพอใจ ความหึง ความหวง ความหวาดระแวง ในการที่มันจะเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น แม้บริโภคใช้สอยอยู่เท่า ๆ มันก็ยังหวาดระแวงว่าจะพลัดพรากจากกันไป.

นี่เป็นสัมผัสอันสูงสุดที่เขาได้สัมผัสกันมาแล้ว เขาจึงรู้สึกอย่างนี้, และสร้างทิวทัศน์ความเห็นขึ้นมาว่า เราจักไม่หลงไหลในสิ่งใด จะไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใด โดยความเป็นของที่น่ารัก น่าพอใจ อย่างแน่นแฟ้น.

ขอให้ทุกคนอย่าต้องพลัดตกลงไปในหลุมนรกอันนี้เลย คือเมื่อยังไม่ได้ก็กระวนกระวาย; ครั้นได้มาแล้วก็ยังกระวนกระวายหนักขึ้นไปอีก. เกิดมาที่หนึ่ง ขออย่าได้พลัดตกลงไปในนรกอันนี้ ซึ่งมีแต่ความกระวนกระวายคอยแผดเผาเราร้อน; จงมีสติปัญญา มีธรรมะให้เพียงพอ.

ที่เมื่อยังไม่ได้ และมันควรจะได้ ก็ทำไปด้วยจิตที่สงบ. อย่างจะเรียนหนังสือ ขอให้เรียนด้วยจิตที่สงบ; อย่าให้กระวนกระวาย มันจะเป็นโรคจิต เป็นโรคประสาท หรือเป็นโรคทางร่างกายจนตายไปเสียก็มี. เมื่อยังไม่ได้ ยังต้องแสวงหาอยู่ ก็ทำไปด้วยจิตที่มันปรกติหรือสงบ ไม่ต้องกระวนกระวาย. ครั้น ได้มาแล้ว ก็ไม่ต้องบ้าหลงรัก พอใจ กระวน

กระวายเพราะความรัก เพราะความยึดมั่นถือมั่น จนกระทั่ง
มีความหึงหวง ทวาดระแวง ซึ่งมันก็กระวนกระวาย. แต่ให้
มันมีใจคอปรกติ เกี่ยวข้องใช้สอยสิ่งทีควรจะเกี่ยวข้อง ใช้สอย
หรือมี หรือเป็น หรืออะไรกันไปตามธรรมดาสามัญ โดย
ไม่ต้องกระวนกระวาย.

นี่เป็น หลักสำคัญในศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธ-
ศาสนา ที่มีหลักปฏิบัติขึ้นมาไว้สำหรับที่จะรับประกันว่า เมื่อ
ยังไม่ได้ก็ไม่กระวนกระวาย; เมื่อได้มาก็ไม่กระวนกระวาย
จึงอยู่ด้วยความเยือกเย็นไปได้จนตลอดชีวิต แล้วก็สามารถที่
จะได้ในสิ่งที่ควรจะได้ สูงๆยิ่งขึ้นไปตามลำดับ จนกว่าจะถึง
สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ คืออะไร? ซึ่งจะได้พูดกันต่อไป.

คนฉลาดพวกนั้น เมื่อเห็นว่า เรื่องกามารมณ์เป็น
เรื่องเผาลน อย่างนั้นแล้ว เขาก็ไปค้นหาสิ่งที่ตรงกันข้าม; เขา
จึงได้พบวิธีทำจิตให้หยุด ให้สงบ ซึ่งเรียกว่า "สมาธิ". แล้วก็
มีความสุขเกิดจากสมาธิ เรียกว่า "เข้าฌาน" หรือเรียกว่าอะไร
ก็แล้วแต่จะเรียก มีความสุขชนิดที่ไม่เผาลน ก็เลยมีการบัญญัติ
ว่านี่เป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ กันพักหนึ่ง.

ขอให้สังเกตดูให้ดีว่า มันตรงตามหลักที่พระพุทธเจ้า
ตรัสว่า ทิฏฐิเกิดมาจากผัสสะ, ผัสสะให้เกิดทิฏฐิเสมอ.

พวกฤๅษี มุนี ที่เข้าไปอยู่ในฌาน ในสมาธิ ได้รับ
รสความสุขแปลกออกไป เห็นความสุขอื่น ๆ ที่เคยผ่านมา
แล้วแต่กาลก่อน จึงบัญญัติสิ่งนั้นว่าเป็น นิพพาน.

ทั้งหมดนี้ มันเกิดขึ้นตามสัมผัสทั้งนั้น เรียกว่าสิ่ง
ที่ดีที่สุดของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากทิวฐิติ และเกิดมาจากสัมผัส
ของเขา.

เราจะต้องทำความเข้าใจกันในตอนนี้อย่างหนึ่งว่า
สิ่งที่ดีที่สุดนั้น มันมีความหมายอยู่ที่การได้ ไม่ได้มีความหมาย
อยู่ที่การเป็น : เป็นนั้น เป็นนี้, มันก็เป็นได้ เป็นได้หลาย
อย่าง. แต่การเป็นนั้นนะ มันเป็นที่จะได้อะไรต่างหาก;
เมื่อได้เป็นอะไรแล้วมันจะได้อะไรนั้นแหละ มันจึงอยากจะเป็น
อย่างที่ตนอยากจะได้อะไร.

เรื่องการเป็นนั้นเป็นนี้ เราไม่พูดถึงก็ได้ เราไปพูด
ถึงการได้ ว่าถ้าได้เป็นขึ้นมาแล้วมันจะได้อะไร เช่น ได้เป็น
ฤๅษี มุนี ก็จะได้ความสุขจากการเข้าฌาน, เป็นเทวดา ก็จะได้
ความสุขจากกามารมณ์, เป็นเศรษฐี เป็นคนร่ำรวย ก็จะได้
ความสุขจากทรัพย์สินสมบัติโดยเฉพาะก็คือเงิน ที่จะบันดาลอะไร
ให้ตามที่เขาต้องการ. อย่างนี้รวมเรียกว่า มันเป็นที่ทิวฐิติ ความ
คิด ความเห็น ของคนเหล่านั้น ที่จะบัญญัติว่า อะไรดีที่สุด
สำหรับมนุษย์.

นี่เรื่องสำหรับมนุษย์ มีความคิดเกิดมาจากสัมผัส เป็นทิวฏฐิอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วก็ยึดถือ ถือนั่นกันอยู่ เราคนธรรมดาทั่วไปก็อยู่ในจำพวกนี้ เรากำลังคิดว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ และขอให้เผื่อไว้บ้างว่า อย่าเพ้อลุ่มหัวจมท้ายกับความคิดชนิดนั้นโดยส่วนเดียว, ก็ลองคิดดู จะคอยสังเกตดูต่อไปว่ามันจะจริงหรือไม่?

สำหรับความรู้สึกรักของคนธรรมดาสามัญ มันก็มีเพียงเท่านั้น; เมื่อต้องการอะไรได้อย่างนั้นแล้วก็เป็นที่ดีที่สุดสำหรับเขาแล้ว แล้วเขาก็ค้น ๆ กันไป, จนมาสูงสุดอยู่แค่มิจิตเป็นสมาธิ จนกว่าจะเกิดบุคคลประเภทอื่น ซึ่งมีสติปัญญาสูงขึ้น ไป จนทำให้เกิดระบบทางศาสนาเกิดขึ้น. หรือว่าเขาได้เคยผ่านมาแล้ว เขาก็สอนไว้สำหรับคนชั้นหลังจะได้ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ เมื่อกล่าวตามระบบของศาสนาแล้ว มันก็ไม่มีอะไรที่จะเหมือนกับที่คนธรรมดาสามัญเขาต้องการ เพราะว่ามันมีสัมผัสกันคนละระดับ มีสติปัญญากันคนละระดับ.

ถ้ากล่าวตาม หลักของพระศาสนาทั่ว ๆ ไปที่มีอยู่ เขาบัญญัติไว้ ซึ่งใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อ จะชอบหรือไม่ชอบมันก็แล้วแต่; เขาบัญญัติไว้ว่า การอยู่กับพระเจ้า การได้เข้าไปอยู่เป็นอันเดียวกับพระเจ้า เป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์.

นี่คงจะมีมติमतสำหรับหลาย ๆ คน ที่นั่งอยู่ที่นี้ ที่ไม่รู้จักว่าพระเจ้านั้นคืออะไร? หรือถ้าจะรู้จักตามความคิด

ความนึกของตน ก็ไม่รู้จัก ก็ไม่รู้ว่าเราจะเข้าไปอยู่เป็นอันเดียวกับพระเจ้าได้อย่างไร? มันยังเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษากันอีกมาก.

แต่เป็นระบบศาสนาที่เขาได้กล่าวไว้แล้ว แล้วเขายังกล่าวไว้อย่างได้เปรียบที่สุด; คือว่าต๋อตายแล้วก็ได้ เราอดส่ำห้ทำความดีให้ตรงตามบทบัญญัติของทางศาสนา ตายแล้วก็ได้ไปอยู่เป็นอันเดียวกันกับพระเจ้า ไม่เกิด ไม่ตาย ไม่อะไรอีกต๋อไป เป็นความสุขสูงสุด แล้วก็เป็นนิรันดร ตลอดนิรันดร. นี่ศาสนาส่วนหนึ่งในส่วนใหญ่ในโลกนี้ก็มีอยู่อย่างนี้ คือศาสนาที่มีพระเจ้า.

แต่บางทีเขาก็ให้ความหมายแก่คำว่า “พระเจ้า” ไปในรูปนามธรรมก็มี ถ้าพระเจ้าอย่างบุคคล มันก็เป็นเหมือนกับอย่างบุคคล อยู่ในบ้าน ในเมือง แล้วไปอยู่กับท่าน. ถ้าว่าพระเจ้าอย่างนามธรรม ก็เรียกว่า “บรมัตตา” “ปรมาตมัน” ไปเป็นตัวตนที่เที่ยงแท้ถาวร ไม่รู้จักเปลี่ยนแปลง คนละจากโลกนี้ไปแล้ว อัตตานั้นก็เข้าไปรวมกับอัตตาใหญ่ ที่เรียกว่า *ปรมาตมัน* แล้วก็อยู่เป็นนิรันดร เขาถือว่านี่เป็นสิ่งสูงสุดดีที่สุด หรือสูงสุดสำหรับมนุษย์.

ที่นี้ มี พุทธศาสนาเกิดขึ้นมา ไม่สอนอย่างนั้น หรืออธิบายเป็นอย่างอื่นว่า ดีที่สุดของมนุษย์ก็คือ ทำลายตัวตนให้หมดสนไป ไม่ต้องไปอยู่กับพระเจ้าที่ไหน. ความสันสุด

แห่งตัวตนในความรู้สึกของตนนั้นดีที่สุดในเมื่อไม่มีความรู้สึก
ว่าตัวตน มันก็ไม่อยากจะได้อะไร, มันก็ไม่ผิดหวังอะไร,
มันไม่เกิดความโลภ ความโกรธ ความหลงได้อย่างไร, เพราะ
ว่ามันไม่มี "ตัวตน".

นี่แหละ ขอให้ทุกคนที่สนใจจะศึกษาพุทธศาสนา
ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า มันมีความแตกต่างกันที่ตรงนี้:-

คือศาสนาในประเทศอินเดีย ที่เรียกกันว่า ศาสนา
ฮินดู มีอยู่แต่ก่อนนั้น เขาสอนเรื่องความมีตัวตน; จุดสุด
ท้ายก็คือ ตัวตนได้ไปอยู่กับพระเจ้า หรือว่าไปรวมกับ
ปรมาตมัน.

ที่นี้ ทางพุทธศาสนา นี้ ตรงกันข้ามว่าไม่ใช่อย่าง
นั้น จุดสุดท้ายนั้นก็คือ ตัวตนสลายไป เพราะไม่มีความเข้าใจ
ว่าเป็น "ตัวตน" หรือยึดถือเป็น "ตัวตน"; กลายเป็นตัว
ตนดับ จิตใจจึงบริสุทธิ์สะอาด ปราศจากความยึดถือ
"ตัวตน" แล้วก็ไม่ต้องมีความทุกข์อีกต่อไป.

เดี๋ยวก็เข้าใจไม่ได้ว่า มันต่างกันที่ตรงไหน? ครู-
บาอาจารย์ในโรงเรียนก็สอนผิดๆ เรื่องเกี่ยวกับลัทธิศาสนา
เห็นว่ามันไม่ต่างกัน เขาสอนให้ทำดี ทำจิตให้บริสุทธิ์, อะไร
เหมือนกันทั้งนั้น.

แต่มัน ต่างกันโดยตรงกันข้าม คือว่า อันหนึ่งไปเป็น
 ตัวตนที่ถาวรอยู่กับพระเจ้า, อันหนึ่งเป็น การทำลายความรูสึก
 ว่า "ตัวตน" นั้นให้หมดไป อย่าให้มันเหลืออยู่. นี่เป็นนิพพาน
 ในพุทธศาสนา ถ้าเป็นนิพพานฝ่ายนอกพุทธศาสนา เขาไม่มี
 ตัวตนอยู่กับนิพพานนั้น ซึ่งเขาจะเรียกว่าพระเจ้า หรือจะเรียก
 ว่า ปรมัตถ์มัน ก็สุดแท้ มันต่างกันอย่างนี้.

พวกหนึ่งไปมีตัวตนที่ถาวรอยู่; พวกหนึ่งมีตัวตน
 อันสลายแล้ว จิตไม่มีอะไรที่จะไปเกาะเกี่ยวยึดถือ สำหรับจะ
 มีความทุกข์อีกต่อไป. นี้เรียกว่าความสิ้นตัวตน ก็คือสิ้นกิเลส
 แล้วก็สิ้นกรรม สิ้นทุกอย่างที่เป็นปัญหาที่ทำให้มนุษย์เราต้อง
 มีความทุกข์. และเราอาจถึงสงนิ หรือนิพพาน ในลักษณะ
 อย่างนี้คนเดียวก็ได้ ไม่ต้องรอนจนกว่าจะตายแล้ว.

ถ้าผู้ใดเข้าใจพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง สามารถจะทำ
 จิตใจของตนให้บรรลุดังสภาพอันนี้ได้ทั้งในชาตินี้, รูสึกได้
 ด้วยความรูสึกในชาตินี้, เรียกว่า บรรลุนิพพานในทิวฏฐธรรม
 คือในภพในชาติที่ตนเห็น ที่ตนรูสึกอยู่.

ทีนี้ เราจะมาดูว่า แม้วาลัทธิตั้ง ๒ นี้ คือมีตัวตนกับ
 ไม่มีตัวตนนี้ มันต่างกันอย่างไร; แต่มันมีอะไรมุ่งหมายตรง
 กันอยู่อย่างหนึ่ง สิ่งนั้นคืออะไร? สิ่งนั้นก็คือ ความไม่ทุกข์
 ความไม่รูสึกเป็นทุกข์ ในทุกกรณี นั่นแหละมันเป็นจุดมุ่ง
 หมาย มันเลยเหมือนกันที่ตรงนี้.

อันนี้ขอให้เข้าใจไว้ด้วย ครูบาอาจารย์ นักเรียน นักศึกษาทั้งหลาย อย่าได้ไปหลงผิด เพราะเขามักจะโฆษณาชวนเชื่อกันในรูปที่ทำให้หลงผิด เช่นว่า คอมมิวนิสต์^{๑๙๔๕} หมายความว่าสังคมเป็นทุกข์ แล้วคอมมิวนิสต์ก็มีความมุ่งหมายสุดท้ายว่าจะทำให้สังคมไม่มีความทุกข์. ที่พุทธศาสนิกเหมือนกัน อย่างหลักว่าชีวิตคนเป็นทุกข์, แล้วก็มีวิถีทางที่จะทำให้ชีวิตไม่มีความทุกข์. เขาก็เลยเอาไปอ้างว่ามันเหมือนกัน เพื่อจะโฆษณาให้แก่คอมมิวนิสต์ว่า เหมือนกับพุทธศาสนา; แต่เขาไม่ได้พูดในข้อที่ว่า ทำอย่างไรจึงจะไม่เป็นทุกข์ เพราะถ้าเขาไปพูดถึงส่วนนี้ มันก็จะแตกต่างกัน มันเหมือนกันไม่ได้.

ไปดูเอาเองเถอะว่า ลัทธิหนึ่งมันก็ต้องการจะทำอะไรที่ผิดธรรมชาติ; ส่วนอันหนึ่งต้องการให้เป็นไปอย่างถูกต้องกับธรรมชาติ คือถ้าจะสูงขึ้นมาถึงลัทธิศาสนา ๒ ชนิดที่ว่าจะดับความทุกข์อย่างไร? พวกหนึ่งก็ว่าไปมีตัวตนที่ถาวรเสีย. แต่พุทธศาสนาก็บอกว่าทำลายตัวตนนั้นแหละเสีย. แม้จะพูดว่านิพพานในสุดท้ายเหมือนกัน; แต่การกระทำให้นิพพานวิธีกระทำให้นิพพานนั้น มันต่างกันโดยตรงกันข้าม, พวกหนึ่งให้มีตัวตนถึงที่สุด พวกหนึ่งว่าทำลายตัวตนเสียให้ถึงที่สุดไม่มีเหลือ.

เรื่องที่อ้างว่ามันเหมือนกัน โดยที่วางต้นอยู่ที่ความทุกข์ แล้วจบลงด้วยความไม่มีทุกข์ เพราะฉะนั้นจึงเหมือนกัน

นี้ระวังให้ตี วิธีที่จะทำลายความทุกข์หมดสิ้นไปนั้นมันไม่เหมือนกัน อย่างลัทธิสังคมนิยม หรือคอมมิวนิสต์ หรืออะไร เขาก็มีของเขาไปอย่างหนึ่ง, พุทธบริษัทก็มีไปอีกอย่างหนึ่ง; ดังนั้นมันจึงไม่เหมือนกัน.

เรารู้ให้ชัดเจนในข้อนี้ เราก็จะได้พบสิ่งที่ว่าดับทุกข์ได้จริง เป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตมนุษย์ได้จริง แล้วที่ว่าดีที่สุดนี้ ขอให้แน่นอนลงไปว่า ได้กันโดยประจักษ์ทันตาเห็นทันที ไม่ต้องรอต่อตายแล้ว นั่นแหละสำคัญมาก ขอให้มีชีวิตอยู่อย่างที่ไม่มีความทุกข์เลย.

อะไรจะทำให้ไม่ต้องมีความทุกข์เลย ก็คือ ระบบปฏิบัติที่เรียกว่า ธรรมะ. นักเรียน นักศึกษาทั้งหลาย ช่วยจำคำนี้ไว้สักคำหนึ่งว่า ธรรมะคืออะไร? ธรรมะ คือ ระบบปฏิบัติที่ถูกต้อง และจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคนทุกตอน แห่งวิวัฒนาการของเขา ทั้งในส่วนบุคคล และทั้งในส่วนสังคม ทั้งในฝ่ายวัตถุ และทั้งในฝ่ายจิตฝ่ายวิญญาณ. นี่คือระบบที่เราจะถือเอาเป็นเครื่องบำบัดความทุกข์ และได้สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ชนิดที่แท้จริง; เพราะทันเวลา คือไม่ต้องรอต่อตายแล้ว.

จะขอ้ออีกที่ว่า ระบบปฏิบัติ มันเป็นการปฏิบัติแล้วที่ถูกต้อง ตามกฎของธรรมชาติ, แล้วที่จำเป็นตามกฎของธรรมชาติ, แล้วแก่มนุษย์, แล้วที่ทุกชั้นทุกตอนแห่ง

วิวัฒนาการของเขา ในด้านสังคมก็ดี ในด้านบุคคลแต่ละคน ๆ
 ก็น่าดี ในด้านจิตวิญญาณก็ดี ในด้านวัตถุคือร่างกายก็ดี นี่คือ
 สิ่งที่ดีที่สุดในฐานะที่เป็นเหตุ หรือเป็นเครื่องมือสำหรับ
 กระทำ; แล้วก็ได้ผลออกมาเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในมนุษย์ควรจะได้
 รับ. ธรรมะนั่นแหละที่สุดในฐานะที่เป็นเหตุ เพื่อให้ได้รับผลที่ดีสุด
 นอกที่หนึ่ง.

แต่ภาษาบาลีนั้นกำกวม : เหตุก็เรียกว่า ธรรมะ ผลก็
 เรียกว่า ธรรมะ; ธรรมะเป็นเหตุให้ได้ธรรมะ. ธรรมะที่ดี
 ที่สุดที่สูงสุดก็เป็นเหตุ ให้ได้รับผลที่ดีที่สูงสุดที่สูงสุด.

เราจึงมีสิ่งที่ดีที่สุดในที่ตรงนี้ เมื่อกล่าวโดยระบบทาง
 ศาสนา ไม่ใช่กล่าวตามความรู้สึกของเรา ที่ว่าอะไร ๆ ก็เงิน,
 และอะไรก็ได้ ตามที่กฏต้องการทุกอย่าง แล้วก็มีมันดีที่
 นั้นมันคนละเรื่องกัน. อย่าเอาไปปนกัน; ดังที่ได้กล่าวมา
 แล้วข้างต้นว่า ของที่ดีที่สุด ตามความรู้สึกนึกของเรา กับ
 สิ่งที่ดีที่สุดตามระบบของศาสนา ได้กล่าวไว้อย่างไร. ลอง
 เอาไปเปรียบเทียบกันดู อย่างไหนมันจะจริงกว่า; จะถูกกว่า.

เดี๋ยวนี้ได้ยินว่า นักเรียน นักศึกษาทุกโรงเรียนสนใจ
 ธรรมะ สนใจศาสนา ปรับปรุงเรื่องการเรียนธรรมะ เรียน
 ศาสนา กันเป็นการใหญ่ จึงขอแสดงความหวังว่า ขอให้มีการ
 เรียนการศึกษาถูกต้อง ตรงตามหลักของศาสนา ก็ให้ได้สิ่ง
 ที่ดีสุดจริง. อย่าเป็นเพียงแต่ทำตามความหลอกลวงของ

กิเลส ของบุคคลที่ยังมีกิเลส. เมื่อเรายังมีกิเลสก็ขอให้ระวัง
กิเลส มันจะหลอกเราให้ไปถือเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งมันไม่ดีเลย
มาเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในมนุษย์ไปก็ได้.

ที่นี้ เราจะพูดกันอีกสักหน่อย ถึงสิทธิ หรือเสรีภาพ
ที่เราจะเลือก, ให้คนมีเสรีภาพในการที่จะเลือก, แล้วก็เลือกว่า
เราจะเอาอย่างไร? เราจะเอาตามกิเลส หรือว่าจะเอาตามระบบ
ของพระธรรม หรือพระศาสนา. ข้อนี้อาจให้ทราบว่า ทำไม
จึงเกิดระบบพระธรรม หรือพระศาสนาขึ้นมา? ก็เพราะว่าถ้า
เมื่อปล่อยไปตามเรื่องของคนธรรมดาสามัญแล้ว มันไม่มี
ปัญญาที่จะดับความทุกข์ ความกระวนกระวายอย่างที่กำลังมา
แล้วได้.

เหมือนตะกียกตัวอย่างให้ฟังหยกๆว่า คนธรรมดา
สามัญนั้น เมื่อยังไม่ได้ขอรัก ของชอบใจ มันก็ทนทรมาน
กระวนกระวาย; เมื่อได้มาก็ยังทนทรมาน กระวนกระวาย
มันกระวนกระวายทั้งขึ้นทั้งลง เหมือนกับ ตกนรกทั้งเป็น อยู่
อย่างนี้ มันช่วยตัวเองไม่ได้. เขาจึงมีธรรมะ หรือระบบ
พระศาสนาเข้ามาช่วย อย่าให้ต้องเป็นอย่างนั้น. ขอให้คิดดู
ให้ดี ธรรมะนี้ไม่ได้มีเพื่ออะไรอื่น เพื่อจะช่วยแก้ปัญหาอย่าง
ใหญ่หลวง คือ ความทุกข์ ให้หมดไป ซึ่งความรู้ของคน
ธรรมดาสามัญมันไม่รู้ และมันแก้ไม่ได้.

เราอาจจะตั้งคำพูดขึ้นมาว่า เราจะไม่รู้สึกเป็นทุกข์
 ในทุกกรณี. นี่แหละ เป็นคำบัญญัติทางศาสนาที่ดุดุดที่สุด,
 และขอให้สนใจบ้าง. ถ้ารักที่จะเรียนศาสนา ก็ขอให้ยึดเอา
 เป้าหมาย, เล็งไปยังเป้าหมายให้ถูกต้อง คือว่าต้องการความ
 รู้สึกที่ไม่เป็นทุกข์ หรือความไม่รู้สึกเป็นทุกข์ก็ได้ ในทุกกรณี
 ที่จะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้. แล้วก็ไปดูเอาว่า เรามีความทุกข์อยู่
 ในกรณีใดบ้าง? และจะทำให้มันหมดสิ้นไปได้อย่างไร?

ทางฝ่ายธรรมะ หรือฝ่ายพระศาสนานี้ เขากล่าวว่า
 มีระบบที่จะทำให้คนเราไม่มีความทุกข์ ในทุกกรณี ทุกชน
 ทุกตอนแห่งวิวัฒนาการ นับตั้งแต่อยู่ในท้อง คลอดออกมา
 จากท้องแม่ เป็นเด็ก เป็นหนุ่ม เป็นสาว เป็นพ่อบ้านแม่เรือน
 เป็นคนแก่คนเฒ่า. นี่ก็หลายขั้นตอนอยู่แล้ว; แล้วก็ในแต่ละ
 ขั้นตอนมีกรณีอย่างนั้น กรณีอย่างนั้น มากกรณีเหลือเกิน
 ก็ยังกล่าวพูดว่า ในทุกกรณี เราจะไม่มีมีความทุกข์.

เราจะต้องทำอะไร ถ้าใครทำได้ คนนั้นเข้าถึง
 พระศาสนา หรือปฏิบัติพระศาสนาได้จริง เป็นเรื่องยาวมาก
 ที่ไม่อาจจะพูดให้มันจบได้ในวันนี้. แต่ขอสรุปความว่า มัน
 มีหลักอย่างนี้ ต้องการอย่างนี้ มุ่งหมายอย่างนี้.

ที่นี้ขอตัดจบไปว่า ถ้าเราไม่มีความรู้สึกที่เป็นทุกข์
 ได้ในทุกกรณีอย่างนี้แล้ว จะพอใจไหม? ใครจะพอใจ หรือ
 ใครจะยังไม่พอใจ; เพราะเราไม่ได้พูดถึงความสุขเลย; พูด

แต่ว่าจะไม่มีความทุกข์ในทุกกรณี ไม่พูดถึงความสุขเลย. ถ้าจะเอาเปรียบหน่อย ก็จะพูดว่า ที่ไม่ทุกข์เลยมันแหละคือความสุข อย่างนี้ใครจะพอใจบ้าง.

เมื่อตะกี้ได้พูดแล้วว่า ต้องการอะไรได้อย่างนั้น ต้องการอะไรได้อย่างนั้น ต้องการอะไรได้อย่างนั้น แล้วมันจะดับทุกข์ได้ทุกกรณีไหม? มันยังต้องการยิ่งไปกว่าเดิม มันก็สร้างความทุกข์ที่แปลกขึ้นมากกว่าเดิม ใหญ่ออกไป ใหญ่ออกไป มันไม่ดับทุกข์ในทุกกรณี; แม้ว่าจะต้องการอะไรได้อย่างนั้น มันก็ยังร้อนอยู่ด้วยความที่อยากจะได้ แล้วก็ได้มาสำหรับหลงรัก ยึดถือ หวงแหน วิตกกังวล. นั่นแหละมันจึงต่างกัน.

ที่ว่าต้องการอย่างไรได้อย่างนั้น, ต้องการอย่างไรได้อย่างนั้น, มันก็ยังไม่ได้ดับทุกข์ได้; และโดยธรรมชาติแล้วมันก็เป็นไปไม่ได้ ที่ว่าจะต้องการอะไรจะได้อย่างนั้น, โดยธรรมชาติมันก็เป็นไปไม่ได้. ที่นี้จะสมมติว่า แม้มันเป็นไปได้ มันก็ยังไม่ได้ดับทุกข์ได้; มันยังต้องการขยายออกไปไม่มีที่สิ้นสุด จนไม่รู้จักอ้อมจักพจนตายเปล่า.

ที่นี้เรามาบรรทัดตรงที่ว่า จะไม่มีความรู้สึกเป็นทุกข์ในทุกกรณี ตั้งแต่เกิดจนตาย และในทุกๆ กรณีที่มันมาเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเรา เป็นเด็กนักเรียน นักศึกษา อย่างนี้ทำอะไรจริงจะไม่มีความทุกข์เกิดขึ้น, เพราะการศึกษา เมื่อศึกษาสำเร็จแล้ว จะไปประกอบอาชีพทำกาารงาน ทำอย่างไจริง

จะไม่เกิดความทุกข์ในอาชีพและการทำงาน. นั่นแหละคือ
หน้าที่ของสงฆ์เรียกว่า พระศาสนา หรือธรรมะ จะเข้ามาช่วย
ไม่ให้เกิดความทุกข์ขึ้นได้ในทุกกรณี จนกว่าจะเข้าใจไป.

ที่ว่าจะไม่ให้มีความทุกข์เพราะความเกิด แก่ เจ็บ
ตายนั้น มันสูงสุด มันเป็นธรรมะขั้นสูงสุด คือการทำลาย
ความยึดถือว่าตัวตนเสีย ดังที่กล่าวแล้ว เมื่อใจไม่มีความยึด
ถือว่าตัวตนแล้ว; มันก็ไม่มีอะไรจะทำให้จิตใจนั้นเป็นทุกข์ได้.
ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย มันกลายเป็นเรื่องของสังขารไป
ไม่ใช่ของเรา; เพราะไม่มีตัวเราสำหรับเป็นเจ้าของความ
ทุกข์. ฉะนั้น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย จึงไม่เป็นทุกข์แก่
จิตใจที่ไม่ได้ยึดถืออะไรเป็นตัวเรา.

นี่แหละเขาเรียกว่า จิตหลุดพ้นจิตบรรลุนิพพานกันที่
ตรงนี้ ก็เลยเป็นจิตที่ไม่รู้จักมีความทุกข์อีกต่อไปในทุก ๆ กรณี
อย่างนี้ชอบไหม? อย่างนี้ต้องการไหม? อย่างนี้ถือว่าเป็น
สิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ไหม? ก็ไปลองคิดดู ใครคิดเก่ง ก็ลอง
ไปหาอะไรที่มันดีกว่านี้มาประกวดกัน.

ทีนี้ขอบอกว่า มันยังไม่สิ้นสุดเพียงนั้นนะ. ความ
สุข ความไม่ทุกข์ในทุกกรณีนี้ เราจะถือเป็นความสุขก็ได้
เมื่อมันไม่ทุกข์; แต่จะขอฝากผนวกเข้ามาอีกส่วนหนึ่ง คือว่า
แม้ในการช่วยเหลือผู้อื่นด้วย มนุษย์ที่สมบูรณ์นั้น ต้องแก้
ปัญหาของตนเอง และผู้อื่น หรือสังคมได้ด้วย. ฉะนั้นเรามี

หน้าที่ที่จะช่วยสังคม จะปลดเปลื้องความทุกข์ของสังคม เราก็สามารถทำได้; และเราก็ไม่ต้องเป็นทุกข์เพราะการช่วยเหลือสังคม. นี่แหละ มันก็จบกันเท่านั้น.

เราสามารถทำได้ถึงที่สุด ในการช่วยตนเอง และช่วยสังคม ให้พ้นจากความทุกข์ โดยหลักของธรรมะ โดยหลักของศาสนา. ท่านมีการทำทนายอย่างนี้ ว่าระบบนี้เท่านั้น ที่จะช่วยให้บุคคลไม่เป็นทุกข์ และสามารถช่วยผู้อื่นได้ถึงที่สุดอีกด้วย; ชีวิตของเขาจึงมีประโยชน์มากถึงที่สุดที่มันจะมากได้อีกเหมือนกัน. ดังนั้นเขาจึงถือว่า สิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ อยู่ที่ตรงนี้ คือดับความทุกข์เสียได้ ทั้งโดยส่วนตัว และส่วนสังคม.

จะลองจำไว้สักนิดหนึ่งจะเป็นไรไปว่า “มันดับทุกข์เสียได้ ทั้งโดยส่วนตัว และส่วนสังคม นิดที่สุดสำหรับมนุษย์”; ไม่ใช่ว่าหาเงินมากินมาเล่น มาสนุกสนานตามความต้องการของกิเลส แล้วก็ดีที่สุด. นั่นมันถูกผัสสะหลอนให้เกิดมิจฉาทิฐิ, แล้วก็เข้าใจอย่างนั้น เป็นบ้าขึ้นมาแล้วมันก็ฆ่าตัวตาย. นี่มันโง่ก็มากน้อย มันรักตัว แล้วมันก็ฆ่าตัวตาย; เพราะมันไม่ได้สิ่งที่มันต้องการในทางของกิเลส. อย่าไปบูชาเงินกันนัก ว่าเงินมันจะให้ทุกสิ่งทุกอย่าง; แต่แล้วมันในที่สุดมันก็จะให้อะไรก็ไม่รู้ ที่ทำให้บุคคลนั้นต้องฆ่าตัวตาย ฆ่าลูก ฆ่าเมียตาย ฆ่าบิดามารดาตาย ซึ่งกำลังเป็นปัญหาอยู่ในโลกนี้ ในเวลานี้ เพราะว่าเขาไม่รู้จักสิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้รับ.

ขอให้ทุกคน ตั้งปัญหาประจำตนไว้ตลอดเวลาว่า “เราเกิดมาทำไม?” ถ้าใครไม่เคยมีปัญหานี้ ก็ลองหยิบขึ้นมาดูว่า เราเกิดมาทำไม? ถ้าเราไม่รู้ว่าจะเกิดมาทำไม เราก็จะทำผิดในการเกิดมา ไม่ได้สั่งทวดที่สุดทวดจะได้จากการเกิดมา. ก็ได้บอกแล้วว่า อย่าเอาตามความรู้สึก ผัสสะของตนเอง. ขอให้ระลึกนึกถึงระบบของพระศาสนา ที่ท่านได้วางไว้เป็นระเบียบรัดกุม, เป็นระบบที่ถูกต้องสำหรับมนุษย์, ทุกชั้นทุกตอนของวิวัฒนาการ.

เราเกิดมาทำไม? ดูเป็นปัญหาที่ไม่ค่อยมีใครคิดกันนัก แต่แล้วมันก็มีการคิดอยู่โดยไม่รู้สีกตัว; เพราะว่าเขาได้ทำอะไรอย่างสุดความสามารถ เพื่อจะได้อะไรสักอย่างหนึ่ง ซึ่งเขาคิดว่ามันต้องได้อย่างนั้น. ฉะนั้น เขาจึงลงทุนทุกอย่างเพื่อให้ได้อย่างนั้น นั่นก็คล้ายกับว่า มันเป็นการพยายามอยู่เพื่อให้ได้สั่งทวดที่สุดในการเกิดมา.

ที่นี้ เรามารู้เสียให้มันชัดเจนเสียเดี๋ยวนี้ว่า มันควรจะได้อะไรก็ได้ พยายามให้มันได้; แล้วต้องสรุปใจความลงในคำว่า “ไม่เป็นทุกข์” นะ ตลอดเวลาที่แสวงหา หรือได้มา ต้องไม่เป็นทุกข์ ก่อนแต่ได้ก็ต้องไม่เป็นทุกข์ ได้มาก็ไม่ต้องเป็นทุกข์ ขอให้มันเป็นอย่างนี้.

ที่นี้ ถ้าจะพูดอย่างสมัยใหม่บ้าง เพราะว่ามันก็เรียนนักศึกษา ก็ยึดถือหลักเกณฑ์อย่างสมัยใหม่, ก็อยากจะบอกให้

ทราบว่ โดยหลักจริยธรรมสากล ซึ่งมันออกจะเป็นรูปแบบของปรัชญา หรือ philosophy ของศีลธรรม หรือศาสนาอยู่มาก. เขาก็บัญญัติว่า ^{๗๗} *คตที่สุดของมนุษย์นั่นก็คือ* ความสุขถึงที่สุด คือ ^{๗๘} *ความสมบูรณ์แห่งความเป็นมนุษย์* ^{๗๙} *คือการทำหน้าที่เพื่อหน้าที่และ* ^{๘๐} *การมีความรักเป็นสากล* คือไม่เห็นแก่ตัว.

เขาอุทิศกันไว้อย่างนี้ แต่มันในรูปแบบของปรัชญา และบางคำก็ไม่ได้อธิบาย, บางคำก็ไม่ได้แสดงหลักของการปฏิบัติ; เช่นพูดว่า เราจะมีความสุขถึงที่สุด ก็ยังไม่รู้ว่าความสุขชนิดไหนกันแน่. ถ้าคนผู้ศึกษาไปยึดถือเอาความสุขที่เกิดจากเงิน เกิดจากวัตถุ อย่างนั้นแล้วมันก็ผิดหมด. เขาทิ้งค้างไว้ ให้หาคำอธิบายเอาจากทางฝ่ายศาสนาเสียมากกว่า ฉะนั้น เราก็ต้องซื้อตรงต่อตัวเราเองบ้าง.

ถ้าว่าพูดถึง "ความสุข" แล้ว ก็ขอให้มันเป็นสุขจริง คืออย่าให้มันเผา. เราชอบพูดเป็นอุปมาดลกๆว่า ถ้าสุข "ก" สะกด แล้วมันเผา; ถ้าสุข "ข" สะกด แล้วมันเย็น. ฉะนั้น ขอให้มันเป็นสุขชนิด ข สะกด; อย่าให้มีการเผาเผาเลย ให้เป็นสุขเด็ดขาดแน่นอนลงไป จึงจะเรียกว่าความสุขถึงที่สุด. นั่นแหละ เป็นสิ่งที่ดีที่สุดข้อแรกสำหรับมนุษย์ตามหลักจริยธรรมสากล.

ข้อที่สอง ใช้คำว่า "ความเต็มเปี่ยมสมบูรณ์แห่งความเป็นมนุษย์" นี้ตอบยากมาก; เพราะว่า ใครๆก็มีความรู้สึก

เป็นทิวทัศน์ ความคิดความเห็น ของตน ตามสัมผัสของตน แล้ว
แต่ว่าจิตใจมันจะไปสัมผัสเอาอะไรเข้า. แต่พูดง่าย ๆ อย่าง
ภาษาไทยเราก็คือว่า ความเต็มคน. เราเกิดมาเราต้องได้ความ
เต็มคน เป็นคนที่เต็ม หรือเต็มคน นั่นแหละ เรียกว่าดีที่สุด
สำหรับมนุษย์.

นี่ใคร ๆ ก็ลองไปคิดว่าเรา^{นี้} ใครมาว่าเราไม่เต็ม
เราก็อำให้; แต่เราก็อไม่รู้^{ว่า}เต็ม^{นั้น} มันคืออย่างไร? ลอง
ลงทุนศึกษากันสักหน่อยว่า ความเต็มเปี่ยมแห่งความเป็นมนุษย์
นั้น มันเป็นอย่างไร? อยากจะให้คำตอบเป็นหลักทั่วไปเสีย
ที่ก่อนว่า ความเต็มเปี่ยมแห่งความเป็นมนุษย์ ก็คือ การที่อยู่
เหนือปัญหาของมนุษย์ทุกอย่างทุกประการ. อะไรที่มันเป็น
ปัญหาสำหรับมนุษย์; เราอยู่เหนือปัญหาเหล่านั้นโดยประการ
ทั้งปวง แล้วก็เรียกว่า มีความเต็มแห่งความเป็นมนุษย์. เมื่อ
ยึดถืออย่างนั้นกันเสียบ้าง มันก็ดีเหมือนกัน มันไม่ไปหลงเอา
เงินเป็นพระเจ้า ไม่บูชา कामารมณ[์] เป็นพระเจ้า.

ที่^{นี้}ขอ^{ที่}ว่า "กำหนดเพื่อประโยชน์แก่หน้าที่" นั้น
ตามกฎของธรรมชาติ. ธรรมชาติทำให้ทุกสิ่งที่มีชีวิตนั้นมี
หน้าที่ จะ^{นี้}ต้อง^{ที่}ทำ^{ที่}หน้าที่^{ที่}เพื่อ^{ที่}หน้าที่^{ที่} อย่า^{ที่}ทำ^{ที่}หน้าที่^{ที่}เพื่อ^{ที่}เงิน
และ^{ที่}เอา^{ที่}มา^{ที่}ขอ^{ที่}หา^{ที่}เหยื่อ^{ที่}ของ^{ที่}กิเลส^{ที่}ตัณหา; อย่าง^{ที่}นี้^{ที่}กว่า^{ที่}ทำ^{ที่}หน้าที่^{ที่}
เพื่อ^{ที่}กิเลส^{ที่}ตัณหา. เรา^{ที่}อย่า^{ที่}ทำงาน^{ที่}เพื่อ^{ที่}กิเลส^{ที่}ตัณหา คืออย่า

รับจ้างกิเลสตัณหา หมายความว่า ให้ทำหน้าที่ของมนุษย์ เพื่อ
 ความเป็นมนุษย์. ก็มีความหมายอย่างทีกล่ามาแล้วว่า มัน
 สามารถที่จะปลดเปลื้องความทุกข์ ทั้งส่วนตัวเอง และส่วน
 ผู้อื่น. ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ของมนุษย์ หมายความว่าอย่างนี้.
 มนุษย์คนไหนทำหน้าที่ของความเป็นมนุษย์ เพื่อความเป็น
 มนุษย์ เรียกว่ามนุษย์ที่ดุดุด; ส่วนมนุษย์คนไหนทำหน้าที่
 เพื่อ "ตัวกู - ของกู" นั้นงเป็นมนุษย์ที่ไม่ถูกต้อง.

ข้อสุดท้ายที่ว่า "มีความรักสากล" คือไม่ได้รัก
 เฉพาะตน ไม่ได้เห็นแก่ตน รักในรูปแบบที่พุทธศาสนามีไว้
 เป็นหลักว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย
 ด้วยกันหมดทั้งสงฆ์; แล้วก็รักได้แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน รักได้
 แม้แต่สิ่งที่มีชีวิต เช่นต้นไม้ เป็นต้น. อย่างนี้ก็ยังรักได้ ก็
 เลยเป็นความรักสากล ต่อสิ่งที่มีความรู้สึกทั้งหมดทั้งสงฆ์, คือ
 ว่าต้นไม้ก็มีความรู้สึก, สัตว์เดรัจฉานก็มีความรู้สึก, มนุษย์ก็มี
 ความรู้สึก. จะเป็นเทวดา เป็นพรหม เป็นอะไรสูงไปกว่านั้น
 ก็มีความรู้สึก. เราต้องรับความรู้สึกว่า เขารู้สึกต้องการจะเป็น
 เพื่อน ต้องการจะเป็น ผู้มีความสุขด้วยกัน ศีลธรรมสากล
 จึงวางบทสุดท้ายไว้ว่า ให้มีความรักสากล คือไม่เห็นแก่ตัว.

ในที่สุด เราก็จะปรับปรุงกันเข้าได้ กับคำสอน หรือ
 หลักคำสอนทางศาสนา; แม้ว่าจริยธรรมสากลเขาไม่ได้อิง
 ศาสนาโดยประการทั้งปวง. เขาอิงหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์

บ้าง, ทางอะไรบ้าง, หลายทาง ก็มาบัญญัติว่า สิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์นั้นคือความสุข โดยแท้จริง; แล้วก็คือ ความเต็มเปี่ยมแห่งความเป็นมนุษย์ โดยแท้จริง, แล้วก็ ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ แล้วก็ความรักที่เบ็ดเสร็จ ๔ อย่างนี้ เป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์. ถ้าเราขอวิชาความรู้สากล ก็ลองเอา ๔ อย่างนี้ไปพิจารณา.

แต่ถ้าเราจะยึดไปในทาง หลักของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาแล้ว ก็มีคำพูดคำเดียวว่า "เราเป็นผู้อยู่เหนือความทุกข์ ทั้งโดยส่วนตัวเรา และผู้อื่น". กำจัดความทุกข์ของเรา และของผู้อื่น ออกไปเสียได้ นี่เป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ ในความหมายที่ว่า ธรรมะหรือพระศาสนานี้เพื่อขจัดปัญหาของมนุษย์, ขจัดอุปสรรค หรืออันตรายของมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์หลุดรอดไปจากอันตราย หรือความทุกข์นี้ ได้สิ่งที่ดีที่สุด คืออยู่เหนือความทุกข์โดยประการทั้งปวง. นี้เรียกว่า ก้าวล่วงความทุกข์เสียได้โดยประการทั้งปวง นี้เป็นคำธรรมดาสามัญว่า อยู่เหนือความทุกข์โดยประการทั้งปวง. ถ้าเป็นบัญญัติเฉพาะทางศาสนา ก็เรียกว่า อยู่เหนือกรรม, เหนือบุญ เหนือบาป, เหนือดี เหนือชั่ว, เหนือกิเลส เหนืออะไรต่างๆ.

เป็นอันว่า อาตมาได้พูดถึงเรื่อง อะไรเป็นอะไร? ในวันนี้ โดยหัวข้อที่ว่า สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์เรานั้นคือ

อะไร? และได้แนะนำให้ระวังว่า ที่เรารู้สึกตามความรู้สึก ความ
 พอใจ ของเรานั้น มันอีกอย่างหนึ่ง, ที่บทบัญญัติทางศาสนา
 ได้บัญญัติไว้นั้น อีกทางหนึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่ง. เามาตรวจ
 สอบกันดูให้ดี ๆ ว่า อย่างไหนที่จะช่วยแก้ปัญหา^{นี้}ได้ ก็อย่า
 ให้ออกเป็นทุกข์ได้เลย. ก็จะเรียกว่า ได้รับรู้ และได้ความรู้
 ได้ความเข้าใจ ในเรื่องที่ดีที่สุด สำคัญที่สุด สำหรับมนุษย์
 เรา, และก็จะได้อำนาจไปประพฤติปฏิบัติ ให้ได้รับประโยชน์
 นั้น ๆ ทันแก่เวลา ต้องทันแก่เวลา คือว่า ทัน เดียวกัน ชาติ^{นี้}
 คือเราไม่หวังต่อตายแล้ว. หวังกันที่นี้และเดี๋ยวนี้ รีบปรับปรุง
 จิตใจให้เข้าถึงสภาพอันนี้เสีย ก่อนแต่ที่จะตายไป.

อาตมาเห็นว่า การบรรยายในวัน^{นี้}ก็พอสมควรแก่เวลา ขอ
 ยุติการบรรยายไว้เพียงเท่านี้ ให้พระคุณเจ้าท่านได้สวดบทพระธรรม
 สำหรับส่งเสริมกำลังใจ หรือการกระทำ เพื่อให้สำเร็จประโยชน์ในการ
 ที่จะได้สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ ให้ทันในชาติ^{นี้} สืบต่อไป.

ของกู - ของลู

อันความจริง "ของกู" มีได้มี
แต่พอเผื่อ "ของลู" มี ก็อันไหนได้,
พอคนเผื่อ "ของกู" ก็หายไป
หมด "ของกู" เสียได้ เป็นไว้ต่อ ลู ;
สัพพัญญู ละก่อน ชื่อ "ของกู"
และก่อนนั้น "ของลู" อย่างได้มี มี
ของไปเสียหายไป เปลี่ยนที่มา จากคน
พอจะไม่มี ของกู นี้ในใจเลย .

พ. อินทนิล

7